

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА

NO.39 (3111)

ЧАЦВЕР, 23 кастрычніка, 2008

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Ад нашчадкаў славутага рода
У Нясвіжскую экспазіцыю перададзены каштоўныя радзівілаўскія рэчы
Стар. 2

Знічкі Айчыны
Стар. 3

Малінавая восень
Калі родныя сабраліся ў канцы верасня па маліны, пасмяялася: “То, можа, лепш у снежні?”. Дарэмна, аднак, сумнявалася
Стар. 4

Тры плыні адной аб’яднаўчай традыцыі

Пасля Масквы і Кіева сумесная выстава праваслаўных ікон дэманструецца ў Мінску

ІВАН ЖИЛАНОВІЧ

Выстава праваслаўных ікон стала падзеяй у Нацыянальным мастацкім музеі

Значнай падзеяй Праграмы ўрачыстасцяў у гонар 1020-годдзя Хрышчэння Русі стала адкрыццё 30 верасня, у Дзень Веры, Надзеі і Любові, у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь чаканай выставы “Праваслаўная ікона Расіі, Украіны, Беларусі”. На ўрачыстасці прысутнічалі Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, Міністр культуры Беларусі Уладзімір Матвейчук, генеральны дырэктар Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі Валянцін Радзівілаў, генеральны дырэктар

Нацыянальнага запаведніка “Кіева-Пячэрскай лаўра” Сяргей Крайвец, дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пракапацоў, паслы Расіі і Украі-

ны ў Беларусі, іншыя дыпламаты, шматлікія прадстаўнікі грамадскасці. → **Стар. 2**

ны ў Беларусі, іншыя дыпламаты, шматлікія прадстаўнікі грамадскасці. → **Стар. 2**

Маладосць плюс талент

Пяты Міжнародны фест студэнцкіх тэатраў прайшоў з аншлагам

Мікалай Зайцаў

Сапраўдны карнавал на вуліцах Мінска наладзілі ўдзельнікі свята, якія па традыцыі прыехалі да месца дзеяння на прыгожым “Трамваі жаданняў”. Яркая касцюмаванае шэсце герояў студэнцкіх спектакляў весела рухалася па горадзе: ад ліцэя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, што на вуліцы Першамайскай, да Палаца прафсаюзаў, дзе сёлета і праходзілі першыя фестывальныя спектаклі.

Фэст “Тэатральны куфар” арганізуецца на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, ён карыстаецца вялікай папулярнасцю, асабліва ў студэнцкім асяроддзі. На мінскіх сценах выступаюць студэнты-акцёры з блізкага і далёкага замежжа. Да таго ж аматарскія калектывы маюць магчымасць абмяняцца творчым вопытам,

Удзельнікі студэнцкага карнавалу ля “Трамвая жаданняў”

наладзіць новыя кантакты.

Сёлета ўпершыню за пяць гадоў “Тэатральны куфар” сабраў 20 тэатраў, гэта — амаль 300 артыстаў-аматараў з Беларусі, Расіі, Украіны,

Літвы, Эстоніі, Балгарыі, Сербіі, Нідэрландаў, Германіі. Журы, у склад якога ўваходзілі вядомыя тэатральныя дзеячы, режысёры, крытыкі, узначальваў прэзідэнт

Міжнароднай асацыяцыі ўніверсітэцкіх тэатраў Жан Марк Лару. Членам журы давялося праглядзець 21 спектакль, перш чым размеркаваць намінацыі сярод удзельнікаў. У выніку перамогу на «Тэатральным куфры-2008» атрымаў студэнцкі тэатр Маскоўскага дзяржуніверсітэта імя М.Ламаносава са спектаклем «Сірано».

У ліку іншых на мінскім фестывалі ўдала выступіў тэатр “TUT” Тартускага ўніверсітэта. У гэтага калектыва ўсталяваліся цесныя культурныя кантакты з тэатрам “На балконе” БДУ. Падчас знаходжання ў Мінску мастацкі кіраўнік тэатра з Эстоніі Калеў Куду (яго спектакль “Псіхоз 4.48” прызнаны лепшым на фестывалі па рэжысуры) правёў для беларускіх студэнтаў майстар-класы па тэатральнай тэхніцы і акцёрскім майстэрстве. У бліжэйшых планах двух тэатраў — абмен пастаноўкамі.

ВЕСТКИ

Дзёрзкія маршруты новых узыходжанняў

Юлія Ванеева

Беларускія альпіністы маюць намер ажыццявіць экспедыцыю на адну з самых высокіх вяршыняў свету.

У Мінску на арганізацыйным сходзе ўдзельнікаў унікальнага альпінісцкага праекта “Сем вяршыняў” было прынята рашэнне аб правядзенні экспедыцыі ў горны масіў Кунь-Лунь (Месяцавыя горы) у Кітаі. “Вясной 2005 года чацвёра ўдзельнікаў праекта ўжо паднімаліся на вышэйшы пункт Месяцавых гор (пік Маргарыта, 5109 м) у самым сэрцы афрыканскага кантынента, аднак, як аказалася, на планеце ёсць яшчэ адзін горны масіў з такой жа назвай і знаходзіцца ён на тэрыторыі Кітайскай Народнай Рэспублікі”, — расказаў кіраўнік групы Сяргей Варывода.

Мэта будучай экспедыцыі — вяршыня піка Музтаг-Ата (7546 м). Гэтая гара ўваходзіць у Топ-25 самых высокіх вяршыняў планеты. Калі паглядзець на яе з вышыні, то гэты велізарны ледзяны купал у масіве Кашгарскага хрыбта, з якога сцякаюць уніз 16 ледавікоў.

“Утрыманне кіслароду на вяршыні гары — каля 30 працэнтаў ад нармальнага ўзроўню, аднак экспедыцыя не плануе выкарыстоўваць кісларод пры ўзыходжанні”, — адзначыў Сяргей Варывода. Старт экспедыцыі прызначаны на 12 ліпеня 2009 года. На сённяшні дзень у яе складзе дзесяць альпіністаў.

Як вядома, удзельнікі праекта “Сем вяршыняў” у маі бягучага года здзейснілі ўзыходжанне на вышэйшы пункт Высокага Атласа і Паўночнай Афрыкі — гару Цюб-каль, размешчаную на тэрыторыі Марока. Паднімаліся яны і на вяршыні Эльбрус, Кіліманджара і Аканкага, пабывалі ў базавым лагерах самай высокай гары свету — Эверэста і на вяршыні піка Кала Патар. Беларускія альпіністы наведлі таксама вулкан у Эквадоры, дзе здзейснілі ўзыходжанне на вяршыню самага высокага ў свеце дзеючага вулкана Катапаксі. Да таго ж, пакарыліся беларускім альпіністам Пік Маргарыта (вяршыня Месяцавых гор ва Угандзе) і гара Карапуна (у Перуанскіх Андах).

Тры плыні адной аб'яднаўчай традыцыі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Ва ўступным слове У. Пракапцоў назваў выставу “вялікім духоўным святкам трох братніх народаў, якое ўмацоўвае генетычныя і гістарычныя сувязі рускіх, украінцаў, беларусаў”. У. Матвейчук зачытаў віншаванне прывітанне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі, дзе арганізацыя выставы называецца “унікальным праектам”, ажыццяўленне якога “з’яўляецца яшчэ адным важным крокам на шляху асэнсавання бяспэчнай спадчыны славянскай культуры”. Са словамі прывітання да прысутных звярнуўся Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, які падкрэсліў важнасць сумесных культурна-духоўных

акцый дзеля ўмацавання еднасці адзінаверных і адзінакроўных народаў. Ад імя Беларускай Праваслаўнай Царквы ў сувязі з 1020-годдзем Хрышчэння Русі Уладыка ўзнагародзіў шэраг арганізатараў выставы ордэнамі свяціцеля Кірылы Тураўскага, юбілейнымі граматамі.

Першае пачуццё, якое нараджаецца ў час агляду выставы, — удзячнасць тым, хто нягледзячы на атэістычныя часы змог захаваць такое неацэннае багацце. Паглыбляючыся ў свет абразоў, пераконваешся: усходнеславянская ікона, сапраўды плён тысячагадовай традыцыі, яна знітоўвае бачнае і нябачнае, нябеснае і зямное, гістарычнае і сучаснае, яднае

чалавека з Богам. Творы іканапісцаў сведчаць не толькі пра вышыню духу нашых продкаў, але і пра еднасць у разуменні імі ісцін веры. Нават у стылі, пэўных мастацкіх прыёмах заўважаеш падабенства, узаемаўплывы. Гэта сведчыць пра блізкасць іканапісных школ, якія існавалі на тэрыторыі Беларусі, Расіі і Украіны.

Наведвальнікі выставы бачаць рэдкія абразы XIV–XVI стагоддзяў са збораў Траццякоўскай галерэі, у тым ліку “Свяціцель Мікалай” (XIV ст.), “Серапіён” (1447), “Успенне”, “Пакроў Божае Маці” (XV ст.) і інш., узоры тварэнняў іканапісных школ Украіны і Беларусі XVI–XVIII стагоддзяў. Дэманс-

Пра ўкраінскую частку экспазіцыі апавядае госьць з Кіева Сяргей Кравец тую і царкоўнае адзенне, у вышыўцы якога агульнахрысціянскія традыцыі тонка спа-

лучаюцца з народнымі.
Лідзія Кулажанка,
кандыдат гістарычных навук

Ад нашчадкаў славу тага рода

У Нясвіжскую экспазіцыю з Польшчы перададзены каштоўныя радзівілаўскія рэчы

У гэтай адноўленай Нясвіжскай экспазіцыі хутка з’явіцца падарункі ад Радзівілаў

Цырымонія перадачы каштоўных рэчаў адбылася падчас сустрэчы Пасла Беларусі ў Польшчы Паўла Латушкі з прадстаўнікамі роду Радзівілаў — Мацеям і Каралем Радзівіламі. Гэта найперш дзве арыгінальныя прыжыццёвыя гравюры (XV і XVI стагоддзе) партрэтаў Януша Радзівіла і Мікалая Радзівіла, якія былі набыты на аукцыёнах у Германіі. Перададзены таксама лічбавыя копіі партрэта Барбары Радзівіл і ўдакладненага генеалагічнага дрэва роду Радзівілаў. Перадаючы гэтыя каштоўныя рэчы, нашчадкі Радзівілаў выказалі жаданне ўбачыць іх у адноўленым Радзівілаўскім замку ў Нясвіжы. Яны таксама выказалі гатоўнасць аказаць дапамогу ў вырабе якасных копіяў партрэтаў Радзівілаў, якія знаходзяцца ў музеях Варшавы.

Паслом Беларусі ў Польшчы была выказана шчырая ўдзячнасць Мацею і Каралю Радзівілам за каштоўныя дакументы, якія зой-

муць пачэснае месца ў музейнай экспазіцыі, што ствараецца ў Радзівілаўскім замку ў Нясвіжы.

Варта зазначыць, што беларускае пасольства падтрымлівае шматгадовыя кантакты з прадстаўнікамі роду Радзівілаў у Польшчы. У прыватнасці, дыпмісіяй была арганізавана паездка Мацея і Каралю Радзівілаў у Рэспубліку Беларусь.

Да таго ж, Мацей Радзівіл падтрымлівае дзелавыя кантакты з Беларуссю. Так, яго фірмай падпісаны доўгатэрміновы кантракт на пастаўкі шчэбеню з Брэсцкай вобласці для рэканструкцыі чыгуначнай лініі Цярэспаль — Бяла-Падляска.

Дарэчы, пры садзейнічэнні пасольства на пачатку кастрычніка ў Нясвіжы прайшло пасяджэнне групы беларускіх і польскіх экспертаў з удзелам прадстаўнікоў міністэрстваў культуры Беларусі і Польшчы, а таксама прафесара з Лондана Анджэя Цеханавецкага. Сустрэча экспертаў праводзілася ў

адпаведнасці з рашэннем Беларуска-Польскай кансультацыйнай камісіі па справах гісторыка-культурнай спадчыны, пасяджэнне якой адбылося ў красавіку 2008 года ў Познані.

Мінкультуры Польшчы афіцыйна паінфармавала беларускае Пасольства, што ў адпаведнасці са зваротамі дыпмісіі, цяпер вядзецца работа па падрыхтоўцы лічбавых копіяў 48 партрэтаў Радзівілаў, якія знаходзяцца ў фондах музеяў у Варшаве, з далейшай перадачай іх у Нясвіжскую экспазіцыю.

Таксама пасольства сумесна з Міністэрствам культуры Польшчы мае намер арганізаваць у бліжэйшы час стажыроўку беларускіх спецыялістаў, якія займаюцца стварэннем музейнай экспазіцыі ў Нацыянальным гісторыка-культурным запаведніку “Нясвіж”. Яна пройдзе на базе Каралеўскага замку, Нацыянальнага музея і Вілянаўскага палацава-замкавага комплексу ў Варшаве.

І настаўнік, і спявак

Іван Ждановіч

Ветэран вайны Аляксандр Казлоў сам “наладжвае сабе цікавае жыццё”.

Нядаўна ў таварыстве “Радзіма” сустракалі земляка-ветэрана з Ізраіля. Аляксандр Казлоў доўгі час — 35 гадоў — выкладаў беларускую мову і літаратуру ў 8-й мінскай школе. Да таго ж па сумяшчальніцтве працаваў загадчыкам лічэсткі ў Тэатры музычнай камедыі — “у Беларускай аперэце”, як ён гаворыць. Памятае, як ставілі там спектаклі “Паўлінка”, “Сцяпан — вялікі пан”. Ганарыцца Аляксандр Лазаравіч сяброўствам з народным артыстам Барысам Платонавым, мае два сшыткі аўтографу іншых вядомых людзей. І сёння, размяняўшы дзевяты дзесятак, ветэран Вялікай Айчыннай захоўвае бадзёрнасць духу. На пытанне, ці не цяжка было сумяшчаць школу з тэатрам, здзіўляецца: “Ды я заўсёды марыў быць артыстам! І хіба школа — не тэатр? Ну, апладыментаў там адно што не хапае...”. Цікавыя гісторыі з настаўніцкага жыцця, дзесяткі прозвішчаў вучняў так і ўсплывалі ў яго памяці падчас сустрэчы. І здавалася, што частка свядомасці гэтага сталага чалавека і па сёння жыве ў школьнай і тэатральнай мінуўшчыне, адтуль ён чэрпае сілы, каб пераадолець жыццёвыя нягоды.

...У вайну ўкраінскага хлопчыка Сашу Казлова ўзялі на санітарны цягнік ваенныя медыкі: хараша спяваў, граў на скрыпцы. Дапамагаў

хворым, разносіў ім ежу, падтрымліваў настрой музыкай ды спевамі. Пасля вайны жыў у Мінску. А ў 91-м, ужо пахаваўшы жонку, пераехаў у Ізраіль услед за сынам, якому прапанавалі за мяжой перспектыўную працу. “Прагорад Петах-Ціквачулі? Там і жыву, сярод іншых выхадцаў з Беларусі. Мяне многія нашы ведаюць, бо 13 гадоў спяваў у хоры, іграў на скрыпцы і домры на канцэртах”.

Прызнаўся Аляксандр Лазаравіч, што дагэтуль усе медалі ветэранскія да юбілеяў ён атрымлівае з радзімы, матэрыяльную дапамогу ў памеры 1000 шэкеляў (больш за 200 долараў) раз у год — таксама. І вельмі сумуе па Беларусі, сябрах і былых вучнях. У Ізраілі ж блізкія яму людзі жывуць сваімі клопатамі, і даводзіцца ветэрану самому сабе “наладжваць цікавае жыццё”. Дарэчы, ён цвёрда прытрымліваецца прынцыпу: “Жыві так, каб не абцяжарваць сабою іншых”. І такі вобраз жыцця лічыць важнай прыкметай чалавека культурнага. Збірае паштоўкі — у Казлова іх вялікая калекцыя. Выступае з канцэртамі перад землякамі. Напрыклад, ёсць у яго праграма “Вам, жанчыны!”, у якой ён чытае вершы Аркадзя Куляшова, Эдзі Агняцвет, Анатоля Грачанікава. Узгадаў ветэран, як здзіўліліся дыпламаты, калі на прыёме ў беларускім пасольстве ён прачытаў вершы па-беларуску: “Памятаеце мову?” — пытаюць. А як жа, адказваю, яна ж для мяне родная!”

Выдатная школа

Педагагічны факультэт Гродзенскага ўніверсітэта імя Янкі Купалы адзначаў 50-годдзе.

Дыпломы педагогаў тут атрымалі тысячы чалавек. Многіх з іх лёс раскідаў па ўсім свеце, нямала спецыялістаў працуе ў Расіі. Сярод вядомых выпускнікоў — Ірына Сцяпанавіч Нячай, народны настаўнік СССР, на свята яна прыехала з Калінінграда. На запрашэнне прыехаць на юбілей у горад свайго юнацтва яна адгукнулася з радас-

цю. З цеплынёй Ірына Сцяпанавіч згадвала гады вучобы ў Гродне, сваіх педагогаў.

Педфак у Гродне, на якім рыхтавалі настаўнікаў пачатковых класаў і метадыстаў дашкольных устаноў з вышэйшай адукацыяй, быў адным з першых у СССР. Раней, заўважым, такіх педагогаў выпускалі толькі вучылішчы. Цяпер на гродзенскім педфаку вучацца амаль 1300 студэнтаў, апошнія 15 гадоў калектыў узначальвае доктар навук, прафесар Віктар Таранцей.

Старажытнае мястэчка Лынтупы, што за 42 кіламетры на захад ад Паставаў, мае сваю сапраўдную энцыклапедыю. Такой мне ўяўляецца кніжка мясцовага настаўніка Іосіфа Быхаўца. Выдадзеная на пачатку 1990-х, яна мне першай і адкрыла унікальнае паселішча. Аўтар дасведчана, з веданнем справы раскажаў пра далёкае тады для мяне і, лічы, зусім невядомае мястэчка... Атрымліваецца, што не абавязкова быць вучоным з высокімі ступенямі, галоўнае — ведаць і любіць край. А яшчэ, каб стаць такога кшталту энцыклапедыстам, усяго толькі і трэба, што пражыць у адной мясціне ўсё жыццё... А з цягам часу і сустрэчы былі з Лынтупамі, і вандроўкі я здзяйсняў па яго ваколліцах. І пэўныя памяткі пра ўраджэнцаў гэтай старонкі набірваліся.

Знічкі Айчыны

Алесь Карлюкевіч

Калі яшчэ ў Лынтупах жыло мо ўсяго толькі сотні дзве насельнікаў, а мястэчка належала гаспадарам Бішэўскім, сюды зазірнуў скульптар Вінцэнты Балзукевіч. Нарадзіўся ён у Вяркай — прадмесці Вільні, у 1835 годзе. Пражыў доўгае жыццё, захапляўся разьбой па дрэву, драўлянай скульптурай. Самавукам асвоіўшы ня простае майстэрства, дасягнуў значных вышыняў у скульптуры. Працаваў і ў Беларусі, і ў Літве. Для Лынтупскага касцёла (не блытайце з сучасным Андрэўскім, што цяпер стаіць на Цэнтральнай плошчы: яму ўсяго толькі каля ста гадоў) вырабіў Распяцце Хрыстова. Хто ведае, можа, твор гэты — роўня працам Канёнкава, ці Эрзя, ці мо нават Радэна... Марыю Магдалену Вінцэнты стварыў для касцёла ў Каўнасе. Анёла Ахоўніка і Святога Юрыя — для касцёла Святога Яна ў Вільні... Высокіх вышынь у мастацтве дасягнулі дзеці Вінцэнта — скульптар Баляслаў, мастак Юзаф і Люцыя... Дарэчы, палац Бішэўскіх перабудоўваў Тадэвуш Раствароўскі, легендарны польскі і расійскі архітэктар і мастак другой паловы XIX стагоддзя (на-

радзіўся ў Польшчы ў 1860 годзе). І хто ведае, мажліва, шмат якія сюжэты для сваіх будучых карцін ён вывез у іншы свет менавіта з лынтупскіх ваколліц.

Нагуляўшыся ўволю ў парку старой сядзібы, прысядзьце на беразе рачулки Лынтупкі. Думаю, лынтупскія таямніцы яшчэ знойдуць адлюстраванне на старонках кнігі. Дарэчы, нядаўна я атрымаў ліст з Самары. Піша Сяргей Іосіфавіч Мацвейчук, нараджэннем — лынтупскі. Закончыў у 1976-м восем класаў мясцовай школы, пасля — сувораўскае вучылішча ў Мінску, ваеннае вучылішча. Звязаў свой лёс з армейскай службай. Поруч з выкананнем сваіх абавязкаў намесніка камандзіра роты па палітычнай частцы захапіўся журналістыкай. І з 1986 года — ужо на прафесійнай карэспандэнцкай рабоце. А цяпер піша і літаратурна-мастацкія творы. Выдае кнігі. Пабачылі свет дзве аповесці пад агульнай назвай "Гаспадары і госці". І што цікава: увесь час, хаця і жыве далёка ад Айчыны, памятае Сяргей Мацвейчук свае родныя мясціны. І ў лісце да мяне дзеліцца развагамі пра самыя фантастычныя сюжэты з гісторыі лынтупскай сядзібы. Я падзівіўся: колькі

неверагоднага яшчэ дывядзеца апісаць нашаму земляку! Мо з'явіцца зпад яго п'яра і новы "Чорны замак Альшанскі"...? Альбо — "Дзікае паляванне караля Стаха"...

Ваколліцы, атачэнне Лынтупаў — гэта такія паселішчы, як Шудаўцы, Казнадзеюшкі, Жакі, Сенькішкі або Балдучок... Некаторыя з іх некалі засценкамі лічыліся, ды з часам да вясковай біяграфіі выраслі. Іншыя спрадвеку былі вёскамі. І людзі тут наўкола

заўсёды працавітыя былі. Таму, мусіць, і гаспадарліваасцю, матэрыяльным дабрабытам славіліся гаспадары Лынтупаў. Бішэўскія не толькі парк тут заклалі, але і гаспадарку моцную вялі.

З 1909 года ў Лынтупах працавала народнае вучылішча. У тым жа годзе ў якасці супрацоўніка "Нашай нівы" мястэчка наведаў Вацлаў Ластоўскі. А пад псеўданімам Лынтупскі свае артыкулы дасылаў у віленскую беларускую газету мясцовы карэспандэнт Э. Якубовіч. І быў забіты за праўдзівыя карэспандэнцыі. Дарэчы, калі звярнуцца да літаратурнай геаграфіі старажытнага паселішча, то ў розныя гады ў Лынтупах гасцявалі, прыязджалі сюды па творчых і краязнаўчых справах Васіль Быкаў, Іван Шамякін, Алесь Петрашкевіч, Янка Брыль, Ігар Пракаповіч (ён і працуе непасрэдна ў выкладае геаграфію ў адной са школ Паставаў), Аркадзь Нафрановіч, Віктар Праўдзін ды іншыя майстры прыгожага пісьменства.

У ваколліцах Лынтупаў праходзілі здымкі кінафільма па сцэнарыі Васіля Быкава "Воўчая зграя". Мясцовая сярэдняя школа вывела ў вялікі свет доктара біялагічных навук Анатоля Іосіфавіча Быхаўца (нарадзіўся ў 1941 г.). Працаваў у Беларускім навукова-даследчым інстытуце аховы раслін Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Аўтар многіх навковых прац. У Лынтупах вучыўся і кандыдат фізіка-матэматычных навук Уладзімір Станіслававіч Масцяніца (нарадзіўся ў 1946 г.). У Лынтупах нарадзіўся доктар геолога-мінералагічных навук Юрый Леанідавіч Вайцяхоўскі. Працуе цяпер у Геалагічным інстытуце Кольскага навуковага цэнтра Расійскай акадэміі навук. Яму пашчасціла і на навукова-тэарэтычныя, і на практычныя адкрыцці.

Вандроўка ад Лынтуп можа прывесці нас да іншых цікавых мясцін Пастаўшчыны і суседняй Мядзельшчыны. Камаі, Свіраны, Дварчаны, Саранчаны, Спонды, Канстанцінава, Нарач... Цікавыя мясціны, прыгожыя людзі, багаты гісторыяй край...

© В поіскаа утрачанаа Паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава

РЭПАРТАЖ

Малінавая восень

Калі родныя сабраліся ў канцы верасня па маліны, пасмялася: “То, можа, лепш у снежні?”. Дарэмна, аднак, сумнявалася. Бо ў невялікай вёсцы Трашчаны, кіламетраў за пяцьдзесят ад Астраўца, браты Юхно і сапраўды вырошчваюць познаспелыя гатункі гэтай ягады.

Людміла Мінкевіч

Маліна... Здаецца, сама назва смачная, а ягады — сакавітыя, мядова-салодкія, духмяныя. Да таго ж лекавыя: імі здымаюць боль, лечаць прастудныя захворванні. І ў касметолагаў да расліны свой інтарэс. Не дзіўна, што вядома яна з прадаўніх часоў: яшчэ ў паселішчах каменнага веку знайшлі насенне маліны!

...У двары мяне з бацькамі сустракае гаспадар — старэйшы з братоў, Тамаш, ці Том, як называюць яго ў вёсцы. Ён вядзе нас праз сад, напоўнены водарам антонавак. Прыемна шапочка пад нагамі апалае лісце. Вось дрэвы расступаюцца, і перад намі вялізная, сотак на 45, плантацыя маліны. Кусты высаджаны радамі. Падвязаны, праполаты, трава скошана — ва ўсім відаць рука добрага гаспадара. Некаторыя расліны ў чалавечы рост, ёсць рады і з больш нізкімі. “То для дзяцей,” — усміхаецца Том. Плады на іх, аднак, не меншыя. Спелыя, вялікія, і ўперамешку з кветкамі, вакол якіх гудуць пчолы. Яга-

Том Юхно на сваёй малінавай плантацыі

ды пераліваюцца пад асеннім сонцам...

З зямлёю Тамаш Юхно звязаны з малых гадоў. Нарадзіўся ў сям’і селяніна, вывучыўся на агранома. А маліна — гэта хобі, свайго роду адпачынак. “Гадоў дванаццаць таму купіў я

пяць кустоў у літоўскага фермера, на хутары, — з ахвотай расказвае Тамаш. — Дзядок дрэнна размаўляў па-руску, і я зразумеў толькі, што то гатунак “Бабіна лета”. Нічога пра яго не ведаў. Прывёз, укапаў ля сцежкі, побач пасадзіў бульбу,

буракі. І на маліну забыўся. Восенню капалі бульбу, а сярод бульбоўніка — прыгожыя чырвоныя ягады, зіхцяць, як распаленае вуголле.” Пазней Том даведаўся, што “Бабіна лета” — адзін з першых гатункаў маліны, выведзеных расійскім

селекцыянерам Іванам Казаковым. Больш за 30 гадоў адкрываў ён вялікі патэнцыял гэтай ягады. Апошні з гатункаў Казакова, з велічыняй ягадаў да 45 мм у дыяметры, дае каля трыццаці тон маліны з гектара, а “Бабіна лета” — да 10 тон.

Гатунак маліны, асвоены братамі Юхно, марозаўстойлівы: выпявае, калі дзеці ідуць у школу, і спакойна пераносіць лёгкія замарозкі. “Летась частаваліся і першага лістапада, на каталіцкае свята Усіх Святых. Занёс маліну да касцёла, вернікам. Бабулі былі так здзіўлены, што нават хрысціліся”, — успамінае з усмешкай Том. Сёння ж браты мараць пабудаваць цяпліцу з падагрэвам, каб і навагодні стол у землякоў быў са свежай, толькі сарванай з куста малінай.

А маліну, аказваецца, любяць не толькі ў Беларусі. Спецыялісты сцвярджаюць, што у свеце штогод нарыхтоўваюць каля трохсот тысяч тон гэтых ягад. Пэўна, і ў малінавытворцаў з Астравеччыны ўсё толькі пачынаецца.

Лаўрэаты — выхадцы з Беларусі

Іван Івануў

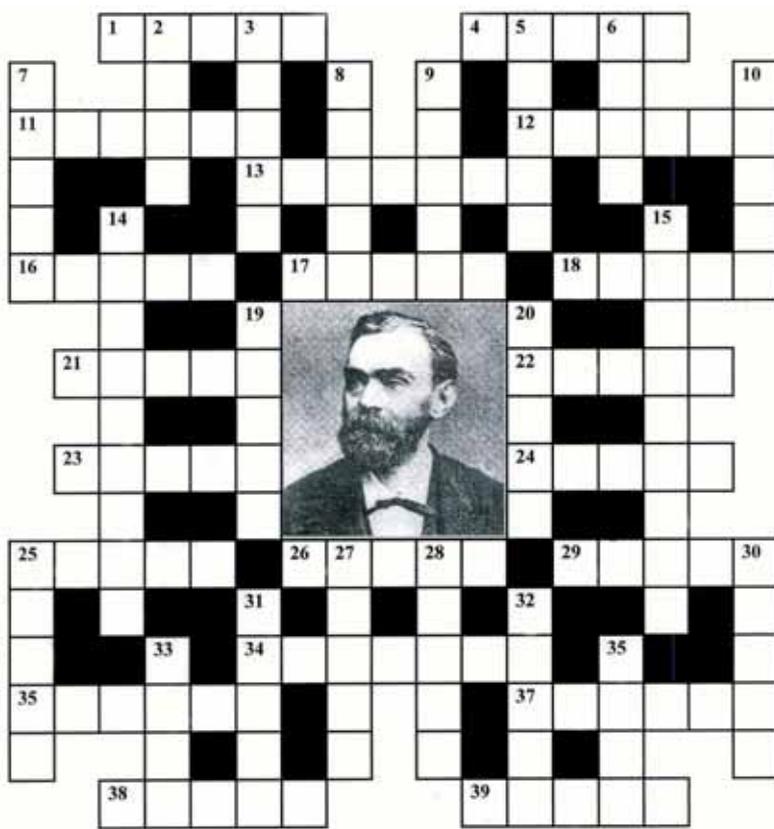
Кніга Эмануіла Іофе і Жанны Мазец “Нобелеўскія лаўрэаты з беларускімі каранямі” выдадзена ў Мінску.

Нобелеўская прэмія сёння, бадай, самая прэстыжная ў навуковым і літаратурным свеце. Як вядома, заснавана яна ў адпаведнасці з завяшчаннем, зробленым у 1895 годзе шведскім інжынерам-вынаходнікам Альфрэдам Бернхардам Нобелем. А сёлета, 21 кастрычніка, спаўнілася 175 гадоў з дня яго нараджэння.

У ліку тых, хто “прывёзлі найбольшую карысць чалавецтву” і ў розныя гады сталіся Нобелеўскімі лаўрэатамі, ёсць, дарэчы, ураджэнцы з Беларусі. У галіне эканомікі, хіміі і фізікі гэта Саймон Кузнец, Аарон Клуг і ўшанаваны ўжо ў XXI стагоддзі Жарэс Алфёраў. Лаўрэаты Нобелеўскай прэміі міру — Менахем Бегін і Шымон Перэс. Ёсць сярод Нобелеўскіх лаўрэатаў і людзі, родавыя карані якіх знаходзяцца на беларускай зямлі: Зэльман Ваксман, Рычард Фейнман, Ілья Прыгожын, Шэлдон Лі Глэшаў, Джэрэмі Фрыдман, Марцін Перл, Фрэдэрык Райнес, Алан Хігер, Іцхак Рабін... Пра іх цікава расказваецца ў новай кнізе Эмануіла Іофе і Жанны Мазец.

КРЫЖАВАНКА

Нобелеўская мазаіка

Адказы на крыжаванку

30. Сапрт, 31. Барыс, 32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
31. Сапрт, 32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
33. Ядро, 35. Бакі.
35. Бакі.
36. Адамс, 37. Ядро, 38. Ядро, 39. Бакі.
37. Ядро, 38. Ядро, 39. Бакі.
38. Ядро, 39. Бакі.
39. Бакі.
30. Сапрт, 31. Барыс, 32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
31. Сапрт, 32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
32. Адамс, 33. Ядро, 35. Бакі.
33. Ядро, 35. Бакі.
35. Бакі.
36. Адамс, 37. Ядро, 38. Ядро, 39. Бакі.
37. Ядро, 38. Ядро, 39. Бакі.
38. Ядро, 39. Бакі.
39. Бакі.

Па гарызанталі:

1. Горад на поўдні Беларусі, у якім нарадзіўся лаўрэат Нобелеўскай прэміі па эканоміцы (1971 г.) Саймон Кузнец.
4. Раман польскага пісьменніка, аднаго з першых лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі (1905 г.), які жыў доўгі час і працаваў на Астравеччыне.
11. Імя лаўрэата Нобелеўскай прэміі па фізіцы (1965 г.) Фейнмана, аднаго са стваральнікаў амерыканскай атамнай бомбы. Бацькі яго родам з Мінска.
12. Горад, раённы цэнтр на Гродзеншчыне, малая радзіма англійскага вучонага, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па хіміі (1982 г.) Аарона Клуга.
13. Аляксандр .... Прозвішча грамадскага дзеяча, папчэніка К. Каліноўскага, які выдаў у Варшаве беларускі лемантар-катэхізіс.
16. Званне, якое прысвойваецца каму-небудзь у гонар прызнання яго заслуг.
17. Масвы перыядычны друк.
18. Алан .... Прозвішча амерыканскага вучонага, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па хіміі (2000 г.), карані радаводу якога — на Беларусі.
21. Філіял музея Я. Купалы на Лагойшчыне.
22. Імя ўраджэнца Магілёўшчыны, бацькі бельгійскага вучонага, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па хіміі (1977 г.) Ільі Прыгожына.
23. Ірэн ...-Кюры. Прозвішча па мужу французскага фізіка, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па хіміі (1935 г.).
24. Иван .... Прозвішча выдатнага рускага пісьменніка, які жыў у эміграцыі, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1933 г.), карані радаводу якога — на Беларусі.
25. ...-матэр. Універсітэт, у якім вучыўся (кніжн.).
26. Іцхак .... Прозвішча ізраільскага дзяржаўнага дзеяча, які ў 1994 г. атрымаў Нобелеўскую прэмію міру. Маці яго — ураджэнка г. Магілёва.
29. У матэматыцы — замкнёная крывая.
34. Імя заснавальніка прэміі, шведскага хіміка, бізнесмена Нобеля.
36. ... Рузвельт. Імя прэзідэнта ЗША, лаўрэата Нобелеўскай прэміі міру

(1906 г.).
37. Ясір .... Прозвішча лідэра Арганізацыі Вызвалення Палесціны, лаўрэата Нобелеўскай прэміі міру (1994 г.).
38. Прыўзняты ўдзасак зямной кары (геал.).
39. Пачатковая частка чаго-небудзь.

Па вертыкалі:

2. ... Паўлаў. Імя вялікага рускага вучонага, які атрымаў Нобелеўскую прэмію па фізіялогіі і медыцыне (1904 г.).
3. Анвар .... Прозвішча віцэ-прэзідэнта Егіпта, лаўрэата Нобелеўскай прэміі міру (1978 г.).
5. Чырвоны радок у тэксце.
6. Сталіца Нарвегіі, дзе ва ўніверсітэце адбываецца ўрочэнне Нобелеўскай прэміі.
7. Горад у Беларусі, у якім нарадзіўся лаўрэат Нобелеўскай прэміі міру (1978 г.) Менахем Бегін.
8. Тое, што і ўрач.
9. ... Алфёраў. Імя лаўрэата Нобелеўскай прэміі па фізіцы (2000 г.), які родам з Беларусі.
10. Рабіндранат .... Прозвішча выдатнага індыйскага пісьменніка, драматурга, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1913 г.).
14. Горад, у якім у кастрычніку 1833 г. нарадзіўся А. Нобель.
15. Навука аб хімічных працэсах у глебе і раслінах.
19. ... Перэс. Імя лаўрэата Нобелеўскай прэміі міру (1994 г.), ураджэнца вёскі Вішнева, што на Валожыншчыне.
20. Выпрабаванне, праверка.
25. Дзе ... плача, там жняя скача (прык.).
27. Першая літара грэчаскага алфавіта.
28. Афіцыйная мова Дзяржавы Ізраіль.
30. Жан-Поль .... Прозвішча французскага філосафа і пісьменніка, лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1964 г.).
31. ... Пастэрнак. Імя лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1958 г.).
32. Джэйн .... Прозвішча першай амерыканкі, удастоенай Нобелеўскай прэміі міру (1931 г.).
33. Частка атама.
35. Горад у Закаўказзі, дзе бацька А. Нобеля — Эмануэль — працаваў на нафтапрамыслах.

Падрыхтаваў Лявон Целеш